

el nou cavall EXPRESS

BUTLLETÍ DE L'ASSOCIACIÓ DE MARXES A CAVALL DE CATALUNYA

Juny - Juliol 2023

AMAC.
Rambla Guipúscoa, 23-24, 4t.
08018 Barcelona.
Telèfon 667 717 979
www.amac.cat · info@amac.cat

Editorial

MAITE PUIG Presidenta

Per fi tenim la pluja, una mica de la tan esperada i desitjada aigua ! No ha sigut la tradicional del mes d'abril amb el seu "aigües mil"... crec que és el primer abril que recordo sense cap dia de pluja.

Només ens queden tres sortides, de fet, dues, perquè quan surti la revista ja haurà passat la ruta dels **Cingles de Bertí** que us puc dir que té unes vistes increïbles i privilegiades... ja ho veureu a les fotografies que compartirem.

El que dèiem, després només ens quedaran la **sortida a la Vall de Núria i la d'Argelaguer** fins arribar a la **Ruta d'Estiu**.

És que en un no res ja tenim aquí les vacances i una setmana amb ells (els nostres amics de 4 potes) sempre es converteix en quelcom inoblidable...

perquè és una manera de viatjar diferent que ens ensenya a ser més propers, més companys dels nostres companys (de 2 potes), compartint anècdotes, històries, calor, fred, menjar... desconnectem del món, ja que la majoria del temps no tenim ni tan sols cobertura, quedem envoltats de natura i els seus sons tan relaxants... els vespres de xerrades infinites repassant les fotografies dels paisatges del dia... fins l'hora d'anar a descansar i a somiar amb el que ens esperarà pel dia següent.

Fins la propera editorial!

Calendari d'activitats AMAC 2023

Mes	Dia	Activitat	Organitza
Juny	10-11	Núria-Puigmal	Esteve Costa
Juliol	15-16	Argelaguer	Ester i Xavi Puig/David
Julio/Agost	29 al 6	Vacances estiu (Gavarnie-Pirineu francès)	AMAC (Eric Bonnamezou)
Agost	6-13	Vacances estiu (Sierra Rincón-Madrid)	AMAC (José Romera)
Setembre	16-17	El Solsonès	Ricard Montfort
Octubre	12-15	Cavall de Ferro - Batea	Joaquim/Antonio
Novembre	11-12	Sant Pere Pescador - Aiguamolls	Montse Font
Novembre	25	Assemblea General de socis	AMAC
Desembre	16	Matadepera	Rosa Prat

Fotografies

Recordeu que tots els reportatges fotogràfics al complet els trobareu a la web de l'associació. També el **Track** de les rutes. I no deixeu d'enviar les vostres fotos pel concurs fotogràfic d'aquest any.

Us esperen premis ben saborosos !

www.amac.cat

VOLTAR PER CATALUNYA

RUTA DE LES MUNTANYES DE PRADES

Baix Camp-Alt Camp i Conca de Barberà

*Dies 29, 30 d'abril
i 1 de maig*

Han estat tres dies de recorreguts circulars, pedregosos i amb desnivell per conèixer a fons les muntanyes de Prades, sempre amb el camp base situat a Capafonts, concretament a Mas de Fortet. Un allotjament que ens va hostatjar amb calidesa, confort, molta amabilitat i bona teca, propiciant moments de bonica convivència entre tots els aventurers. La meteorologia també ens va acompanyar, amb dies assolellats i només quatre gotes el vespre/nit de dissabte.

El primer dia vam explorar la zona sud i est de les muntanyes de Prades. En el trajecte del Mas de Fortet a Capafonts, repetit 5 vegades al llarg de tota l'estada, havíem de travessar cada vegada el riu de l'Horta per sobre del Pont Vell, no apte per fer-ho muntat si hom té cert vertigen. Arribats al poble, enfilàrem camí amunt fins al coll de Capafonts per posteriorment baixar

fins a la Febró. Després de transcórrer per la fondalada de la capçalera del riu Siurana, ens vam dirigir cap al poble abandonat de Gallicant. Des d'allí estant, força elevats, vam poder gaudir d'unes precioses vistes del poble de Siurana i, més avall, de gairebé tota l'alçada interior de la presa del pantà homònim, que ens recordava la situació d'extrema sequera en la que ens trobem.

Continuàrem cap a Castillejos, un antic campament militar, avui dia abandonat, com també ho està el poble de la Mussara, on fèrem la parada per dinar amb el luxe d'un càtering. Situada a 990 m d'altitud, sobre el cingle de les Airasses, la Mussara ens mostrà unes àmplies vistes del Camp de Tarragona. A la tarda partírem direcció als Motllats per després tornar a baixar a Capafonts per l'antic camí de Reus.

Diumenge va arribar el torn de la secció oest i nord d'aquestes meravelloses muntanyes. Des de Capafonts vam començar a pujar per un sender molt costerut i amb alguns passos complicats, barranc de les Ferradures amunt, fins arribar dalt del coll de la Font del Dinerall. Va ser un trajecte concorregut de caminants i ciclistes, però, curiosament, tots anaven cara avall! Calia ser fort i valent per transitar en contra de la gravetat, com demostraren ser els nostres cavalls i mules.

Posteriorment, descendírem cap al bosc pintat de Poblet, on vam poder fer-nos fotografies divertides amb bolets il·lustrats parcialment en diversos troncs d'arbre. Calia posicionar-se adequadament per tenir una perspectiva que permetés copsar la imatge complerta del rovelló, el fredollic, la paloma, l'ou de reig, etc...

Des d'aquí, agafàrem un corriol tècnic i amb forta pujada fins sortir al coll de la Caldereta, on enllaçàrem amb una pista que ens conduí fins al bell indret de les Tres Creus, el punt més alt de tota la ruta, amb 1.127 m i que permet unes esplèndides vistes de 360° de les muntanyes de Prades. Fet un petit vermut/refrigeri i la fotografia

Distància 19,64 km	Desnivell positiu 589 m
Dificultat tècnica Molt difícil	Desnivell negatiu 492 m
Altitud màxima 1.066 m	Trailrank 8
Altitud mínima 681 m	Tipus de ruta Només anada
Temps en moviment 4 hores 6 minuts	

Distància 32,37 km	Desnivell positiu 912 m
Dificultat tècnica Molt difícil	Desnivell negatiu 946 m
Altitud màxima 1.058 m	Trailrank 8
Altitud mínima 646 m	Tipus de ruta Només anada
Temps en moviment 6 hores 27 minuts	

Distància 36,61 km	Desnivell positiu 1.202 m
Dificultat tècnica Molt difícil	Desnivell negatiu 1.202 m
Altitud màxima 1.146 m	Trailrank 8
Altitud mínima 557 m	Tipus de ruta Circular
Temps en moviment 7 hores 17 minuts	

de grup, vam reprendre la marxa cap a Rojals, on dinàrem. De camí cap allà, vam poder observar un bon exemple de gestió forestal, amb un sotabosc ben net i endreçat. I també des de varis punts vam poder veure, dalt d'un turó, el refugi dels Cogullons.

Després de dinar al restaurant El Rojalet emprenguérem el retorn cap a Mas del Fortet. Però, abans d'arribar-hi, encara ens esperàvem més de 3 hores a cavall. Calia baixar pel camí del Mas de l'Arlequí i discórrer per un corriol de nivell fins sortir al poble de Farena. Des d'aquí, férem un curt tram d'asfalt per la carretera que condueix a Mont-ral, que deixàrem poc després per agafar

Mas El Fortet i Capafonts

la pista que porta al Toll de l'Olla (riu Brugent). Aquest ens quedà a la dreta i continuàrem amunt entre conreus d'avellaners i tòfona, passant per l'ermita de la Mare de Déu de Barrulles i, finalment, l'esperat Mas de Fortet. Dic esperat, perquè havia estat una jornada de més de 8 hores a cavall!

Dilluns al matí vam fer l'ascens fins al mateix Picorandan, per tot seguit travessar els Motllats (a l'est de les muntanyes de Prades) planejant per una còmoda pista que ens va oferir una panoràmica impressionant: el cingle rocós de les Tres Creus, lesserres del

Montsant i de Llaberia, amb els Ports més al fons, el Delta de l'Ebre dibuixat perfectament sobre el mar Mediterrani, la silueta sempre fàcilment reconeixible de les muntanyes de Montserrat, i molts altres regals per a la vista. Tot seguit vam iniciar el descens per un senderó "estripa-alforges", degut a la frondosa vegetació i la gran proximitat dels troncs dels arbres i arbustos a la nostra zona de pas. I, com no, ben pedregós! Arribats al poble de l'Aixàvega, i just després d'haver pogut abeurar els animals, enfilàrem l'últim corriol cap a Mont-ral.

Segurament la majoria ja pensàvem que les fortes emocions s'havien acabat. Però no va ser pas així. Encara ens faltava travessar unes lliscants lloses de pedra que van donar un bon surt a més d'un. Jo vaig experimentar un intenspic d'adrenalina en veure com varis cavalls, inclòs el meu, patinaven de valent per travessar la maleïda roca...

En Joan Fortuny no havia enganyat a ningú. Les descripcions de la ruta eren ben clares i precises: difícil, llarga, dura, tècnica i altres adjectius que ara, a toro passat, podríem afegir. Però qui no volia pols, no havia d'anar a l'era. Jo hi vaig anar amb total convenciment estic molt satisfet d'haver-ho fet. Ha esta una ruta que tots recordarem! I en la que tots haurem guanyat galons!

Un àpat suculent al restaurant El Cor de Prades de Mont-ral, amb l'expertesa culinària de la Mercè, concloïa la nostra trobada.

Moltes gràcies una vegada més al Joan per organitzar aquests recorreguts tan fantàstics pels bonics racons de les muntanyes de Prades. Moltes gràcies també al seu germà Andreu, per l'excel·lent suport logístic dispensat i pel seu domini tecnològic en l'enregistrament d'imatges i vídeos amb el dron.

Al llarg d'aquests tres dies he pogut confirmar el que ja intuïa: l'AMAC és una gran família. I em sento molt orgullós, juntament amb el meu cavall "Barros" i la meva gossa Duna, de poder-ne formar part.

Fins la pròxima ruta!
I que sigui ben aviat.

Anton Castellà i Martín
(Soci de l'AMAC Núm. 237)

VOLTAR PER CATALUNYA

RUTA PELS CINGLES DE BERTÍ-MONTMANY

Serralada Prelitoral

Aquest mes de Maig vàrem poder gaudir d'una ruta organitzada per la Presidenta d'AMAC, Maite Puig i el soci d'AMAC en Joan Muns, que coneix pam a pam el territori que vàrem recórrer: els Cingles de Bertí.

Els Cingles de Bertí són un conjunt de cingleres i relleus que formen part de la Serralada Prelitoral i que orientats d'est a oest separen l'altiplà del Moianès de la depressió del Vallès.

Dissabte al matí ens vàrem trobar al Serrat de l'Ametlla on els anfitrions ens van oferir un esmorzar de coques i sucs per agafar forces per emprendre la ruta. Un cop esmorzats, organitzat el lliurament d'equipatges i l'avituallament pels cavalls, vam iniciar la ruta cap a la Cinglera, passant pel Santuari de Puiggraciós, el collet de Can Tripeta, per Cal Mestret i per les masies en runes de Ca l'Esmolet, Can Volant i Can Rumbaia, entre d'altres. Vam enfilem un corriol i vam anar a parar a una pista forestal que, a estones a la dreta i a estones a l'esquerra, ens regalava unes impressionants vistes de tot el vallès fins a la serralada litoral i obria a sota nostre grans immensitats de paisatges i parets verticals de pedra que feia pensar que erem en algún lloc recòndit i no tant a la bora del vallès. La pluja que havia caigut el dia abans feia que arbres i prats es veiessin verds i ofanosos i plens de llum, com pertoca a la primavera.

Cap al migdia vàrem arribar a la Casa de Colònies de Can Miqueló, on ens van lliurar l'equipatge, ens vàrem instal·lar persones, cavalls i gossos i vàrem dinar. A la tarda va anar plovent a estones així que es va aprofitar per descansar, fer tertúlia a la saleta d'estar i, entre pluja i pluja, els més menuts sortiren a jugar per les instal·lacions esportives de la Casa de Colònies.

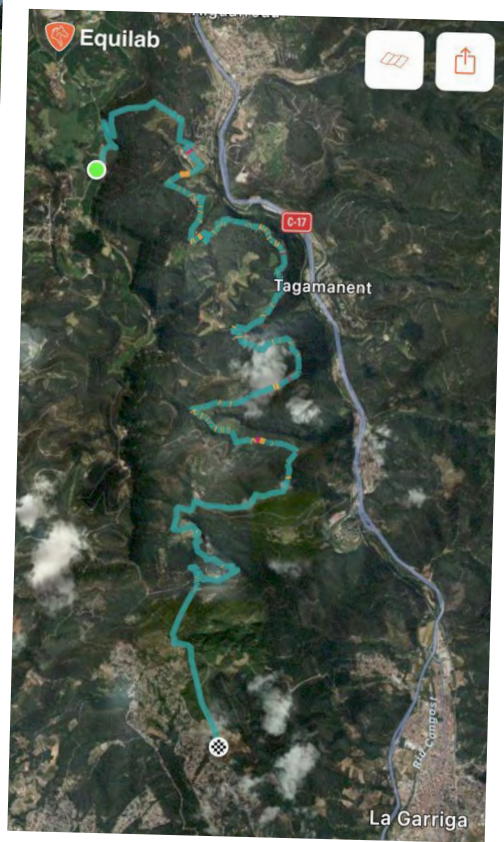
El dimenge al matí vàrem tornar cap al Serrat de l'Ametlla on teníem els remolcs. Aquest cop ho vàrem fer per sota la Cinglera, passant per indrets com Sant Pere de Valldeneu, el Castell de Montmany i de nou Puiggraciós, gaudint novament de vistes espectaculars i després d'un paisatge més manso, de camins que borejaven prats i boscos de conte de fades. A l'arribar al Serrat, vàrem acabar la ruta amb un dinar al Restaurant Can Sous.

En aquesta ruta vàrem comptar, en representació del grup de Rutes Kids, amb la presència de la Jana Torres i Eric Schunk de 8 i 9 anys.

L'Eric s'estrenava en una ruta de dos dies i, tot i algun moment de cansament, vàren gaudir molt de l'experiència de muntar a cavall, passar una nit fora de casa, dormir en llitera i riure i jugar tot el dia. L'AMAC fent cantera.

Agrair als organitzador i a l'assistència de Juan Antonio Verdoy i Jordi Torres els detalls tinguts amb petits i grans i haver fet possible aquests dos dies de convivència amb família i amics, gaudint d'unes rutes precioses a cavall per aquests Cingles de Bertí d'una bellesa envejable.

Glòria Gómez

AMAC KIDS

EL RACÓ DELS AMAC Kids

Al 2023 **Rutes Kids** ha reprès amb força i il·lusió les rutes que uneixen fins i tot en algun cas, tres generacions d'una mateixa família: avis, pares i nets i, perquè no dir-ho, la família també se la fa un mateix i per tant s'hi afegeixen persones entranyables que un o altre convidada.

La primera ruta d'enguany la vam organitzar a **Matadepera** la família Schunk Gómez. Si la combinació de cognoms espanta una mica, ja m'ho van dir quan em vaig casar, però, com em va apuntar la meua àvia, és el que té quan es troba marit a l'estranger. Per agafar forces vam rebre als convidats "ruters" amb un tradicional esmorzar i un cop tots dalt del cavall vam emprendre una ruta que ens va portar fins al cap damunt del Mont-Rodon. Després vam entrar al **Parc Natural de Sant Llorenç del Munt** fins a la masia de Can Torres per tornar a baixar fins a la Font de la Tartana i retornar al poble passant pels forns de calç de Corcola i d'en Ton. Ara el meu amic Vicenç Brossa em renyaria, perquè sempre faig la mateixa ruta, però he de dir en defensa meua que els "Kids" no l'havien fet mai encara Vicenç... Les dues adolescents del grup, la Clara i l'Ivett van poder fer unes galopades tot pujant al Mont-Rodon, mentre la Jana i l'Eric s'anaven tallant el pas amb els seus cavalls rodanxons. També vam "gaudir" de les dots cantaires de la Jana i la Carla interpretant els últims èxits musicals i entre xisclets i rialles vam anar fent el recorregut. El temps ens va respectar força tot i que va començar el matí molt ventós. La hípica El Mas dels Cavalls a Mata-

depera ens va cedir un espai per poder deixar descansar els cavalls un cop retornats de la ruta i mentre anàvem a dinar al restaurant Can Vinyers, on no sé si per evitar que els "cavallistes" es barregessin amb els polits golfistes, ens van posar en un saló només per a nosaltres.

Un cop degustat el menú gourmet, feta la sobretaula, arreglat el país i amb els nens morts de cansament i la cara tacades de colors de les lllaminadures que van engolir després de dinar, ens vam acomiadar i vam deixar que els "Kids" fessin la migdiada al cotxe.

Va ser una experiència molt bonica poder organitzar una ruta "Kids". El caliu de les persones que formen part d'aquest grup és realment molt especial i fa que tot surti bé sense cap esforç. En Jordi, l'aglutinador i ànima d'aquest grup, fa una gran feina, sempre positiu, alegre i integrador i ho transmet i encomana a tots els que tenim la sort de topar-hi. Jana, Ivett, Carla, Joan, Pere, Jordi, Roman, David, va ser un plaer per nosaltres compartir aquest dia tant especial i esperem poder compartir més dies feliços com aquests amb vosaltres. Quan vaig tornar a casa vaig pensar que era tant bonic el que havíem fet, que, si això de les rutes "Kids" no existís, s'hauria d'inventar. **Glòria Gómez**

www.aniquehorsestuff.com

...tú tienda de equitación online
¡VISITANOS!

Calvet
animals i plantes

C/ Alemanya, 47 (Polígon Industrial) 08700 Igualada
Tel. 938 045 801 ☎ 640 214 268
✉ info@calvetanimalsiplantes.com
www.calvetanimalsiplantes.com

Busca'ns a
f t

Horari:
de dilluns a
divendres de 8 a 1 i de 4 a 8
Dissabte de 8 a 2, tarda tancat

- Pinsos i virutes
- Tot pel cavall i el genet
- Guarnicions per enganxe
- Tot tipus d'instal·lacions

HISTÒRIES...

“POSAR UNA MULA A LA NOSTRA VIDA HÍPICA”

Des de fa temps, els nostres socis/sòcies han decidit muntar o portar de rècula una mula. Això ens ha encuriósit i hem volgut saber per què posar una mula a les nostres vides hípiques? Avantatges, desavantatges? Hem preguntat aquí i allà i hem rebut la primera resposta, clarament positiva.

La Móra

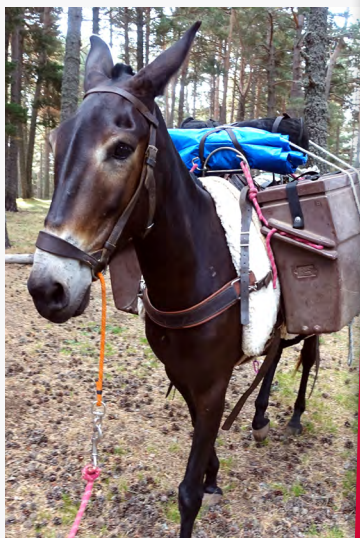
La Móra és una mula mallorquina, no ho dic en sentit de pertinença a una raça ja que desconec si existeix tal raça, ho dic senzillament perquè ella va néixer a Cala Millor de Mallorca l'any 2008, i els tombs que dóna la vida ha fet que els nostres camins es creuessin i ara forma part de la nostra família.

Miro Wikipedia a veure què diu de les mules: *“El mul o matxo (femení mula) és un animal híbrid, resultat de l'encreuament entre un exemplar de cavall (mascle o femella) i un exemplar d'ase (mascle o femella)... uixxxx “animal híbrid”* quina paraula mes lletja, pot ser una definició molt científica, però a mi em sona horrible parlar de la Móra com un híbrid, tanco Wikipedia.

La nostra Móra és alegre, xafardeira, desconfiada, li agrada estar en manada, observadora, divertida, àgil, petiteta, “escapista” quan vol, aprèn ràpid, tossuda, etc... vaja com una de tantes mules que hi ha pel món, però ens ho passem molt bé amb ella.

La Móra ens acompanya en els viatges a cavall ajudant-nos a transportar l'equipatge, porta un bast lleuger amb dues caixes de plàstic a cada costat i càrrega uns 50Kg. Té un pas curt i, quan podem, la deixem solta perquè vagi al seu aire. Durant el camí ens va seguint però, de tant en tant, es distreu escoltant algun soroll, mirant quelcom que s'ha mogut o olorant alguna flor per si se la pot menjar, però mai se separa gaire del grup, sempre la sents trotar per darrera.

Alguns moments també fa de guia, es fica a uns 5 metres per davant nostre i fa camí fins que arriba alguna cruïlla, moment que afluixa el

pas i espera dissimuladament la nostra reacció, si decantem cap a la dreta o esquerra, ho ha après a base de tenir de recular algunes vegades. Alguns cops que s'embolica dins un camp sense sortida, sap tornar endarrere i agafar el camí que hem pres la resta del grup. Com veieu és tot unespectacle!

Quan està a casa, té un lloc preferit per descansar, es fica sota un arbre mirant a l'horitzó i sempre vigilant on són la resta de cavalls. Es deixa agafar fàcilment, però, si li has de fer alguna cosa a ella, ho ha d'entendre, del contrari no s'ho deixa fer. La Móra ens ha fet canviar la manera de tractar els cavalls, ara ho fem amb més empatia i delicadesa. La Móra va arribar a casa el juny del 2022 i perla nostra part estem molt contents de tenir-la entre nosaltres. **Joan Pi**

Recorreguts Equestres
Federació Catalana d'Hípica

PRATS DE LLUÇANÈS Recorreguts equestres del Lluçanès

El passat dia 2 d'abril, es va presentar la primera ruta equestre del Lluçanès. Un esforç de mesos, implicant diversos organismes, que han permès dissenyar una ruta que serà, creiem, molt satisfactòria per a tots els genets que vulguin gaudir d'una bona muntada, natura, cultura, gastronomia, seguretat en el recorregut i també aventura, coneixent paisatges i gents del nostre país. AMAC, que ha participat activament en aquest projecte, hi va ser-hi present i us la recomana instantment !!!

No la deixeu de fer !!!

Bardenas Reales

Autonomia pura, sense passar per cap poble.
6 dies de ruta. 5 nits d'acampada.
155 km. Poca aigua. Paisatge espectacular.

“Seguim amb el tenir cavalls a casa...”

Podria continuar escrivint sobre les males passades que fa en “Fosco” que, tot sigui dit, és un gran trape-lla que obre i tanca les aixetes, les portes i trasllada de lloc tot el que troba, el problema és que després qui no ho troba som nosaltres :) o parlar d’en “Siwald” i la seva al·lèrgia que ara sembla que són fongs. La qüestió és que portem quasi dos anys provant diferents medicacions: xampús, gels, tractaments, teràpies alternatives, consells de tota mena, cortisona i així fins l’infinit i a vegades millora i a vegades empitjora, sincerament, ja no sabem què fer amb ell i fa llàstima perquè té ferides i està pelat per quasi tot arreu i continua rasant-se al primer arbre que troba. Si coneixeu algun producte miraculós ja m’ho dieu!!

A més a més, ara fa un any vam augmentar la família amb en “Wind”, un creuat d’american paint i espanyol que s’alia amb la “Sophie”, la nostra poni (Falavella)

per fer de les seves i intentar entre tots dos robar el màxim de menjar que poden... els hi dona igual del tipus que sigui, no tenen preferències, tot els hi va bé... són la “repera”. Com veieu estic molt dis-treta i, per arrodonir el tema, ara he afegit

dues alpaques, per tant, crec que a casa mai ens faltaran anècdotes.

Però aquest cop m’agradaria demanar-vos que tothom en parlés de les seves experiències amb els cavalls a casa, segur que tots teniu anècdotes curioses, històries... No cal, si us fa mandra, que feu l’escrit, ens envieu un WhatsApp o un mail el que us sigui més fàcil i us els transcriurem! Adjunteu alguna foto amb les proves del delictes i/o dels delinqüents que sempre va bé posar-les-hi cara. Que segur que tenen cara de no haver trencat un plat... Així que us animo a tots a fer-ho, no cal que sigui un escrit llarg, quatre ratlles i un parell de fotos! Serà molt interessant i didàctic, i sobretot molt divertit, conèixer les vostres experiències i compartir-les.

Vinga, animeu-vos!!

Maite Puig

PD.: la història de la relació entre cavalls i alpaques tindrà, de ben segur, noves anècdotes molt enriquidores....

Parque Natural Bardenas Reales de Navarra

Reserva de la Biosfera

Las Bardenas Reales son un extenso territorio (41.845 hectáreas) semidesértico y despoblado, situado en el SE de Navarra. Ofrecen un paisaje característico, de relieve abrupto, lleno de cabezos, planas, barrancos encajados.... El clima se caracteriza por los veranos calurosos, inviernos fríos y lluvias reducidas (350 l/m2).

A grandes rasgos, se pueden diferenciar tres zonas: La Bardena Blanca es la depresión central, de suelos a menudo blanquecinos y desnudos y de aspecto desértico. El Plano es una terraza aluvial elevada casi llana, con suelos procedentes de los aportes del río Aragón. La Negra se caracteriza por la existencia de grandes planas, provocadas por estratos horizontales de caliza; los taludes cubiertos de pinos y coscojas y su tierra oscura han dado lugar al topónimo.

Espacio Natural Protegido

Las Bardenas Reales forman un territorio de naturaleza privilegiada y paisaje singular, valores que han motivado la declaración de diferentes figuras legales para su protección:

- Parque Natural, declarado por el Parlamento de Navarra (1999).
- Lugar de Interés Comunitario (LIC), propuesto por el Gobierno de Navarra (año 2000) para formar parte de la Red Natura 2000 europea.
- Reserva de la Biosfera, otorgado por la Organización de las Naciones Unidas para la Educación, la Ciencia y la Cultura (UNESCO) (2000).

www.bardenasreales.es